

Appreciatie van het Duitse coalitieakkoord

Een akkoord vol kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven, maar ook potentieel voor conflict op het Europese toneel

Thomas Boom, Maarten Kolle
Meines Holla & Partners

26 november 2021

Achtergrond

- Woensdag 24 november hebben de SPD, Groenen en de FDP hun coalitieakkoord voor 2021-2025 gepresenteerd.
- Het ambitieuze regeerakkoord van de *stoplicht*-coalitie heeft als titel “**Durf meer vooruitgang** – Verbond voor vrijheid, rechtvaardigheid en duurzaamheid” en beslaat in totaal 177 pagina’s.
- Dit **akkoord komt 59 dagen na de Bondsdagverkiezingen**, die 26 september plaatsvonden.
- De partijen moeten intern nog hun fiat geven. Zo gaan de Groenen de komende tien dagen alle leden laten stemmen.
- Als dit afgerond is, dan zal de Bondsdag stemmen over het Bondskanselierschap van Olaf Scholz.
- Naar verwachting zal dit rond 8 december gebeuren. Daarna zal ook het kabinet worden benoemd en in de Bondsdag verdedigd worden.

Progressief akkoord vol kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven

- Het Duitse coalitieakkoord is progressief. De nieuwe Duitse coalitie positioneert zichzelf zeer **pro-Europees** en ziet een **groene** en **digitale** toekomst voor Duitsland.
- Op economisch gebied biedt het akkoord **veel kansen voor Nederlandse bedrijven** om zich in Duitsland te vestigen of om bestaande activiteiten uit te breiden.
- Het verdrag bevat een groot aantal uitnodigingen tot Europese en bilaterale samenwerking tussen landen, bijvoorbeeld op het gebied van waterstof en spoorvervoer.
- Met name op economisch gebied legt het Duitse akkoord waarschijnlijk soortgelijke accenten als die die van het nieuwe Nederlandse regeerakkoord kunnen worden verwacht.
- Nederland wordt echter ondanks een ongekend uitgebreide buitenlandparagraaf niet als partner van Duitsland genoemd.

Europese onderwerpen met potentieel voor conflict

- In het regeerakkoord verbinden de coalitiepartners zich duidelijk tot Europese samenwerking, waartoe ook Nederland behoort.
- **De manier waarop de coalitie Europese samenwerking ziet, verschilt echter sterk van de manier waarop Nederland Europese samenwerking gewoonlijk ziet.** De nieuwe Duitse coalitie wil bijvoorbeeld dat de conferentie over de toekomst van Europa moet leiden tot een constitutionele conventie en tot de verdere ontwikkeling van een federale Europese staat.
- Nederland kan ervan uitgaan dat er **moeilijke discussies tussen beide landen zullen plaatsvinden over Europese kwesties**, die ook de bilaterale relatie onder druk kunnen zetten.
- Om het grote economische potentieel van samenwerking te benutten, zal het voor Nederland van belang zijn om vanaf het begin actief in de kijzers te spelen en te streven naar een goede samenwerking. Zo'n intensieve samenwerking als Nederland ten tijde van Merkel met Duitsland onderhield, is met de nieuwe stoplichtcoalitie niet vanzelfsprekend.

Ministerposten

- Het nieuwe kabinet heeft één minister meer dan het vorige kabinet van de CDU/CSU en SPD. Deze minister houdt zich bezig met *bouwen en wonen*.
- De leiders van de drie onderhandelende partijen krijgen zelf ook allemaal een functie in het kabinet.

Olaf Scholz (SPD) wordt de nieuwe Bondskanselier.

Annalena Baerbock wordt minister van Buitenlandse Zaken. Robert Habeck zal Economie en Klimaat op zich nemen (Groenen).

Christian Lindner (FDP) wordt minister van Financiën.

Verdeling ministeries

De rest van de ministeries zal verdeeld worden onder de drie partijen.

De SPD krijgt naast het Bondskanselierschap van Scholz zes ministeries. Het gaat om Arbeid en Sociale Zaken; Volksgezondheid; Defensie; Binnenlandse Zaken; Bouwen en Wonen; en Economische Samenwerking en Ontwikkeling

In het nieuwe kabinet leveren de Groenen naast Annalena Baerbock en Robert Habeck nog drie ministers. Dit zal zijn op de ministeries van Familiezaken; Milieubeheer, Natuurbehoud, Nucleaire Veiligheid en Consumentenbescherming; en Voedsel en Landbouw.

Naast Financiën krijgt de FDP nog drie ministeries in handen. Dit betreft het ministerie van Justitie; Verkeer en Digitalisering; en Onderwijs en Onderzoek.

Modernisering staat en digitalisering

- De regeringspartijen willen flink werk maken van de **modernisering van Duitsland**, waarbij grote nadruk wordt gelegd op digitalisering.
- Ze zien de 20'er jaren als "het decennium van de toekomstinvesteringen". **Digitalisering** is – naast klimaat, onderwijs en infrastructuur – het hoofdthema waarin geïnvesteerd moet worden.

- Digitalisering moet de Duitse bureaucratie verminderen: zo wil de coalitie overgaan naar een systeem waar belastingaangiften volledig online gaan.
- De Duitse overheid moet moderner en slagkrachtiger worden: transparantie, participatie en samenwerking moeten weer kernwaarden worden.
- **Plannings- en vergunningsprocedures moeten versneld worden**, door het samenvoegen van trajecten, meer personeel en meer digitalisering.

Energie en klimaat

- Het klimaat speelt een hoofdrol in het coalitieakkoord. Er komt een 'superministerie' voor Economie en Klimaat. Dit ministerie krijgt weliswaar geen vetorecht zoals de Groenen graag hadden gewild. In plaats daarvan wordt wel een **klimaatcheck voor elke nieuwe wetgeving** geïntroduceerd.
- Het **aandeel hernieuwbare energie moet in 2030 80% zijn** (was: 65%). Offshore wind moet in dat jaar uitgebouwd zijn tot 30GW en tot 70GW in 2045. Onshore moet 2% van het Duitse land aangewezen worden voor windmolens. Ook wordt er vol ingezet op zon-op-dak, 200 GW tot 2030.
- De nieuwe coalitie is voornemens de uitfasering van steenkool (*Kohleausstieg*) te vervroegen van 2038 naar 2030.
- Aardgas is volgens de coalitie onmisbaar voor een overgangsperiode in de energietransitie. Een einddatum voor het gebruik van gas in Duitsland wordt niet genoemd. Al is het de bedoeling afspraken met de industrie te maken dat energieinfrastructuur na 2045 niet meer met fossiele brandstoffen gevuld wordt.
- Gascentrales die nieuw worden gebouwd moeten waterstof-ready worden opgeleverd.
- Met de **opbouw van elektrolysecapaciteit (10GW in 2030) voor de opwek van groene waterstof**, wil Duitsland in 2030 koploper zijn bij waterstof. Een keuze voor een 'waterstofkleur' wordt niet gemaakt.
- **Kernenergie** is – anders dan in Nederland – **geen optie**.

Mobiliteit

- Investerings in verkeersinfrastructuur moeten verhoogd en voor lange tijd vastgelegd worden. De coalitie kondigt een evaluatie en voortschrijving van het Bundesverkehrswegeplan aan.
- Het doel is om **substantieel meer in het spoor te investeren** dan in wegen. Projecten uit de *Deutschlandtakt* krijgen prioriteit. De nieuwe coalitie will het aantal treinreizigers verdubbelen.
- Het Masterplan *Schieneverkehr* wordt doorontwikkeld en sneller uitgevoerd.
- Voor zover financieel haalbaar wordt spoorgebruik goedkoper, om de concurrentiekracht van de trein te verbeteren.
- **Grensoverschrijdend spoor wordt versterkt.**
- Duitsland wil samen met andere EU lidstaten en buurlanden een nachttreinaanbod opbouwen.
- **In 2030 moeten er 15 miljoen elektrische auto's over de Duitse wegen rondrijden.** Afgelopen zomer waren dat er nog maar een half miljoen.
- In tegenstelling tot wat de Groenen in hun verkiezingsprogramma hadden opgenomen, is er **geen concrete einddatum vastgelegd voor de verkoop van auto's met verbrandingsmotoren.**

Financiën, belastingen en sociale zaken

- Ondanks de grote investeringen die de coalitie wil doen, wordt vanaf 2023 de *Schuldenbremse* weer gehanteerd: de mogelijkheden voor het maken van schulden blijven beperkt.
- Daarmee wil Duitsland weer het 'financiële anker' van Europa zijn.
- Als grote wens van de SPD worden de pensioenen stabiel gehouden en wordt het minimumloon verhoogd naar 12 euro. Dit betekent een loonsverhoging voor 10 miljoen Duitsers.
- Qua financiën heeft de FDP ‚superafschrijvingen‘ binnengehaald. Hierdoor worden investeringen in bijvoorbeeld digitalisering en klimaat aftrekbaar.
- Er komen geen belastingverhogingen, ondanks dat de SPD en de Groenen dit voor hogere inkomens wel hadden gewild. Het belastingsysteem moet daarnaast vereenvoudigd worden.
- De nieuwe regering wil zich internationaal blijven inzetten voor een wereldwijd minimum-belastingtarief.
- **De betaalbaarheid van het progressieve coalitieakkoord is overigens het belangrijkste kritiekpunt van media en oppositie.**

Europa

- Het woord „Europa“ komt in het document maar liefst 254 keer voor.
- De nieuwe coalitie vindt dat Duitsland als grootste land en economie van Europa de taak heeft om Europa te versterken en verbeteren: "**Als grootste lidstaat zullen wij onze bijzondere verantwoordelijkheid nemen in een dienende rol voor de EU als geheel**".

- Ze zien een **strategisch soeverein Europa** als de sleutel van hun buitenlandse politiek.
- **De Duitse coalitie wil een Europese grondwet, waarbij de EU doorontwikkelt tot een federale staat.** Voor het buitenlandse- en defensiebeleid van de EU willen de Duitsers af van de unanimiteitseis voor de Europese Raad en aan de slag met een gekwalificeerde meerderheid. Ook moet er een echte EU-minister van Buitenlandse Zaken komen.
- De coalitie noemt de coronasteunfondsen eenmalig, maar stelt ook vast dat de terugbetaling daarvan niet ten koste mag gaan van inkomsten uit andere EU-programma's.

Buitenlandbeleid

- Opvallend is dat het buitenlandbeleid in het coalitieakkoord op zeer hoog detailniveau wordt beschreven: vrijwel elk land (buiten de EU) waar op dit moment iets speelt, komt aan bod.
- Door de coalitieregering wordt de **Frans-Duitse relatie als belangrijkste partnerschap** gezien.
- In het oosten van Europa is de volgorde interessant: na de landen uit het Oostelijk Partnerschap worden éérst Oekraïne, dan de situatie in Wit-Rusland en dan pas Rusland besproken.
- In de paragraaf over Rusland ontbreekt de olifant in de kamer: **de partijen konden het niet eens worden over Nord-Stream 2**. Daarmee zou de gasleiding vanuit Rusland de eerste hobbel voor de nieuwe coalitie kunnen worden.
- Landen binnen de EU, Frankrijk en Polen uitgezonderd, worden in het coalitieakkoord nauwelijks besproken.
- Nederland komt slechts twee keer voor in het stuk, als voorbeeld. Éénmaal als het gaat over *Energiesprong* en energiezuinige gebouwen, en een tweede maal als het gaat over de flexibele manier waarop in de Nederlandse landbouw uitstootwaarden verrekend kunnen worden.